

TISKOVÁ ZPRÁVA

Praha 8. prosince 2023

Akademie věd ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
www.avcr.cz

NEJVĚTŠÍ PŘEKLADOVÝ SLOVNÍK V ČEŠTINĚ JE PO PADESÁTI LETECH CELÝ ON-LINE

Téměř 129 000 hesel obsahuje doposud nikdy nevydaný *Velký česko-ruský slovník*. V kompletní podobě ho zveřejnil Slovanský ústav AV ČR, čímž se dílo stalo největším překladovým slovníkem u nás. Jeho heslář vznikl na základě *Slovníku spisovného jazyka českého* a obsahuje unikátní slovní zásobu od první republiky až do 90. let 20. století.

Zpřístupněný slovník je digitalizovanou podobou rozsáhlého díla, které vznikalo na půdě Akademie věd od 70. do počátku 90. let 20. století. Obsahuje proto lexikografický materiál odrážející politickou a společenskou situaci i každodenní život nejen doby svého vzniku, ale celého minulého století. Hesla, která autoři kvůli utlumení projektu počátkem 90. let nedokončili, byla redigována, případně kompletně zpracována. „*U některých jsme se museli rozhodnout, zda tam mají být, nebo ne. Ve slovníku tak prozatím chybí například slovo ‚mobil‘, které patří do novější slovní zásoby, než jakou slovník pokrývá, na druhou stranu slovník obsahuje třeba sloveso ‚tlemit se‘, které sice není obsaženo ve Slovníku spisovného jazyka českého, ale prokazatelně se v té době používalo,*“ říká ke vzniku hesláře slovníku hlavní redaktorka jeho digitalizace Iveta Krejčířová ze Slovanského ústavu AV ČR.

Nejpodrobnější slovník obsahuje i frazeologismy a encyklopedická hesla

Slovník je určen odborníkům, studentům i široké veřejnosti. Nabízí velmi podrobně zpracovanou a jinde nedostupnou slovní zásobu. Heslář vychází ze čtyřsvazkového *Slovníku spisovného jazyka českého*, který byl vydáván v letech 1960–1971, slovní zásobu však tvůrci čerpali také ze všech dostupných odborných slovníků překladových i výkladových, z encyklopedií, z beletrie, tisku, ale i dalších zdrojů: „*Třeba když byla olympiáda, seděla jsem u televize a vypisovala si zajímavé výrazy sportovních komentátorů,*“ dodává Krejčířová.

Badatelé zpracovali jednotlivá hesla tak, aby uživatel dostal veškeré informace gramatické, syntaktické i stylistické, které mu umožní slovníkový materiál správně při překladu použít. Bohatě je zastoupena rovněž frazeologie a terminologie. Na rozdíl od většiny běžných překladových slovníků obsahuje i hesla encyklopedického charakteru: jména významných osobností z celého světa, zeměpisné názvy, ale i latinské citátové výrazy nebo zkratky. Lexikografický tým čeká ještě zpracování dodatků s moderní slovní zásobou.

Kontakt pro média: **Eliška Zvolánková**
Divize vnějších vztahů AV ČR
press@avcr.cz
+420 739 535 007

Lukáš Novosad
Slovanský ústav AV ČR
novosad@slu.cas.cz
+420 607 912 245

Dílo celé pracovní kariéry, které získalo ceny

Slovník vznikl vlastně po dobu celé jedné pracovní kariéry, jak ostatně dokládají vzpomínky Ivety Krejčířové: „*Digitalizací Velkého česko-ruského slovníku jsem se vrátila k práci, s níž jsem před devětatřiceti lety v Akademii věd začínala, protože tehdy jsem byla jednou ze zpracovatelek a později i jednou ze závěrečných redaktorek slovníku. Opsala jsem kruh: na slovníku jsem začala pracovat rok po skončení vysokoškolských studií a dokončila jsem ho nedlouho před odchodem do penze. Ovšem díky své dávné zkušenosti a praxi jsem mohla udržet stylovou jednotu slovníku, takže hesla nově zpracovaná jsou strukturována stejně jako hesla zpracovaná před desítkami let.*“

Oddělení slavistické lingvistiky a lexikografie Slovanského ústavu AV ČR slovník zpřístupňovalo po etapách od roku 2019 – první dvě části získaly čestné uznání v soutěži Jednoty tlumočnicků a překladatelů Slovník roku 2020.

Slovník je přístupný z webových stránek Slovanského ústavu AV ČR nebo z rozcestí na adrese <http://slovník.slu.cas.cz> (obsahuje rovněž verzi pro mobilní telefony).

Digitalizace, redigování a zpracování hesel probíhaly s podporou výzkumného programu Strategie AV21 Paměť v digitálním věku

Více informací: **PhDr. Iveta Krejčířová**
Slovanský ústav AV ČR
e-mail: krejcirova@slu.cas.cz

HLAVNÍ ZPRACOVATELÉ SLOVNÍKU

Hlavní redaktor: Nikolaj Savický

Digitalizace slovníku: kolektiv interních a externích pracovníků pod vedením Ivety Krejčířové

Programátor: Dmitrij Lukin

BROŽURA O DVOJAZYČNÉ LEXIKOGRAFII

Podrobněji k historii dvojjazyčné lexikografie ve Slovanském ústavu AV ČR:

<http://www.vedakolemnas.cz/co-to-je/20230921-VKN128>

HISTORIE PROJEKTU VELKÉHO ČESKO-RUSKÉHO SLOVNÍKU

Velký česko-ruský slovník vznikl od 70. do počátku 90. let 20. století a byl zamýšlen jako protějšek *Velkého rusko-českého slovníku*, vycházejícího v letech 1952–1964. Na tvorbě slovníku se podílel poměrně velký lexikografický kolektiv, slovníkový materiál procházel několika fázemi zpracování, mimo jiné i bohemistickou a rusistickou redakcí, na správnost terminologie dohlížel odborník-terminolog. Po závěrečné redakci se text slovníku ve strojopisných sešitech odesílal do partnerského ústavu v Sovětském svazu k jazykové revizi. Dokončené první dva díly byly odevzdány do nakladatelství Academia počátkem roku 1990, byly však vráceny s odůvodněním, že vydání takového slovníku není aktuální. Práce na posledním, pátém svazku byly proto postupně utlumovány a slovník zůstal nedokončen.

Rukopis čítající 21 834 strany strojopisného textu zůstal dlouhá léta uložen ve Slovanském ústavu AV ČR nevyužitý. V nedávné době se však kolektivu interních a externích pracovníků pod vedením Ivety Krejčířové podařilo rukopis oskenovat, provést v něm technické úpravy a převést ho do podoby elektronické databáze. Hesla posledních dvou částí, která se dochovala v podobě nepřepsaných lístečků, byla postupně vkládána do databáze a redigována, zcela chybějící úseky byly kompletně zpracovány, přičemž bylo nutné hlídat, aby nová hesla udržela stylovou jednotu s ostatními. Slovník obsahuje velké množství velmi cenného a podrobně zpracovaného lexikografického materiálu, proto se jeho zpracovatelé rozhodli, že jej uživatelům zpřístupní v digitalizované podobě i přesto, že – vzhledem k značnému rozsahu slovníku – nebylo možné provést revizi a aktualizaci textu, a řada hesel tak zůstala poplatná době svého vzniku. Digitalizovaná podoba naopak přináší možnost filtrování a tím i širší využití pro pedagogické a vědecké účely.